

yahya kemal kaya

**insan
yetiştirme
düzenimiz**

POLİTİKA-EĞİTİM-KALKINMA

A PEGEM
AKADEMİ

6. baskı

Yahya Kemal Kaya

İNSAN YETİŞTİRME DÜZENİMİZ

ISBN 978-605-4282-14-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Kasım 1974, Ankara

6. Baskı: Aralık 2015, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

SUNU

Değerli Okuyucular,

Sizleri bu kez, en verimli döneminde aramızdan ayrılan Prof. Dr. Yahya Kemal KAYA'nın "**İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika / Eğitim / Kalkınma**" adlı kitabıyla buluşturuyoruz. Dr. Kaya'nın bu yapıtı ilk yayımlanışında (1974), hem eğitim dünyasında hem de çeşitli meslek alanlarında büyük bir yankı uyandırmıştı. Yapıt, ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerini ele almakta ve kamu yönetimi bağlamında Türkiye'deki siyasal gelişmeler ve kalkınma sorunuyla eğitim arasındaki ilişkileri sorgulamaktadır. Kaya'nın deyimiyle bu kitapta "Türkiye'nin kalkınmasında eğitimin rolü tartışılmakta ve Türk eğitim sisteminin kuruluş ve gelişiminde politikanın ve politikacıların etkileri araştırılmaktadır."

Yapıt, kamu yönetimi bilim dalında ABD New York Üniversitesi'nce kabul edilmiş (1972) bir doktora tezinin ürünüdür ve yedi bölümden oluşmaktadır. Dr. Kaya, 1960'ın başlarından itibaren kalkınma çabalarının yoğunlaştığı, gelişmekte olan ülkelerin temel gündem maddesi olan "kalkınma sorunu" ve "eğitim-kalkınma" ilişkilerini yapıtının ilk bölümünde tartışmıştır. İkinci bölümde; Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Döneminde eğitimin tarihsel gelişimi ele alınmakta ve eğitim reformları özetlenmektedir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri çeşitli boyutlarıyla incelenmektedir. Yapıtın altıncı bölümünde; siyasal gelişmelerle eğitim alanındaki gelişmeler incelenmekte ve tek partili dönemle çok partili dönemlerin eğitim politika ve uygulamaları analiz edilmekte ve değerlendirilmektedir. Yapıtın son bölümünde, 1920'lerden 1970'lerin ortalarına kadar olan 50 yıllık dönemde, eğitim sisteminin topluma ne kazandırdığının bir muhasebesi yapılmakta ve "iyi insan, iyi vatandaş" yetiştirme doğrultusunda yeni bir eğitim düzeni modeli önerilmektedir.

Dr. Kaya bu çalışmasıyla, aslında sadece bir bilgi demeti değil, bir eğitim sisteminin çok yönlü analizi konusunda bir inceleme aracı ve yöntem sunmaktadır. Bu araç ve yöntem genç bilim adamları için, Türk eğitim sistemiyle ilgili bu çalışmanın daha ileriki yıllara uzatılması ve böylece farklı tarihsel dönemlerin karşılaştırılması konularında yeni fırsatlar sunabilir.

Dr. Kaya, ilerleyen yıllarda bu çalışmasını daha da geliştirmiş ve "İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış: Eğitimde Model Arayışı" (1989) adlı çalışmasını yayımlamış, bu çalışmayı "Çağdaşlaşma Yolunda Deve Dikenleri: Devlet-Bürokrasi-İnsan" (1990) ve "Eğitim ve Kalkınma" (1994) adlı yapıtları izlemiştir.

Dr. Kaya, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu'ndaki görevleri sırasında, Türkiye'nin eğitim sorunlarını daha yakından tanımanın da ötesinde eğitim politikalarını yönlendirme fırsatı da bulmuştur. Bu kurumlardaki deneyimlerini çeşitli yapıtlarına yansıtmıştır.

İlkokul öğretmeni olarak başladığı eğitim dünyasında eğitim yönetimi profesörlüğüne kadar yükselmiş olan Dr. Kaya, tüm meslek yaşamını Türkiye'de eğitimi, toplumsal kalkınmayı sağlamada daha etkili kılmanın yollarını araştırmak, tartışmak ve yazmakla geçirmiştir. Kendisinden sonraki kuşaklara bıraktığı en büyük mirası da eğitim alanındaki bu "yılmaz savaşı" olmuştur.

Pegem Akademi olarak, bu yapıtın tekrar yeni kuşak eğitimciler ve eğitim kamuoyuna sunulması günümüzde insan yetiştirme düzenimizi gözden geçirmede yararlı olabilirse bizleri çok mutlu kılacaktır.

Eylül, 2009

Pegem Akademi Yayıncılık

BİRİNCİ BASIMIN ÖNSÖZÜ

Bu kitapta; Türkiye'nin kalkınmasında eğitimin rolü tartışılmakta, Türk eğitim sisteminin kuruluş ve gelişiminde **politikanın ve politikacıların** etkileri araştırılmaktadır. Gerçekte; yazar, çabalarını aşağıdaki denenceyi (hipotezi) sınamaya (test etmeğe) yöneltmiştir.

Politikacıların, eğitim sistemine partizanca yaklaşımlarının sonucu olarak; yanlış eğitim politikası, yetersiz öğretim programları ve kusurlu yöntemlerle eğitim düzenimiz, Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve politik gerikalmışlığının temel nedenlerinden biri olmuştur.

Bu denenceyi test etmek için yazar şu yolu izlemiştir :

1. Birinci Bölüm'de kalkınmanın önemi ve eğitim - kalkınma ilişkileri incelenmiştir.

2. İkinci Bölüm'de, bugünkü düzeni daha iyi anlamaya ve değerlendirmeye yarıyacak olan, imparatorluk dönemindeki eğitim gelişmeleri özetlenmiştir. Çünkü, günümüzün ünlü tarihçilerinden Bernard Lewis'in belirttiği gibi, «Türkiye Cumhuriyeti ne denizden çıkmıştır, ne de gökten inmiştir.» Bugün toplumumuzda görülen, pekçok sorun'un kökü geçmişe dayanmaktadır.

3. Eğitim sistemimizin üç düzeyi (ilk, orta ve yüksek öğretim); III, IV. ve V. bölümlerde, eğitimsel, sosyal, ekonomik ve siyasal açılardan eleştireci bir gözle incelenmiştir. Bu üç bölümde dört ana noktanın açıklığa kavuşmasına ağırlık verilmiştir : (1) Eğitim düzeninin bugünkü durumu, (2) Toplumumuzda eğitimin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşantıya etkileri, (3) Eğitim düzeninin ürünleri ile kalkınma planlarımızın **insangücü** gerekleri arasındaki ilişkiler ve (4) Eğitim sisteminin her düzeyindeki süregelen sorunlar.

4. Altıncı Bölüm'de; denencemizin birinci bölümü (politikacıların eğitim sistemine partizanca yaklaşımları) tartışılarak, Türk eğitim düzeninin yaygın yetersizliklerinin siyasal ve yönetsel nedenleri belirtilmeye çalışılmıştır.

5. Yedinci Bölüm'de bu incelemenin bulguları değerlendirilmekte ve ülkemizde ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeyi hızlandırmak için mevcut eğitim düzenimizin sorunlarını gidermeye yönelik öneriler sunulmaktadır.

Bu incelemenin sonunda da, bulgularımızı destekliyecek bazı tablolar yer almıştır.

Bu araştırmadaki bulgulara göre, eğitim düzenimiz, yetersiz plitikalar nedeniyle, 1839'dan beri ülkemizin sosyal ve ekonomik gelişmesine, kendisine yapılan harcamalara oranla, pek az katkıda bulunmuştur. Ciddi bir biçimde gözden geçirilmeden batıdan kopya edilen eğitimin kapsamı ve felsefesi, sosyal ve ekonomik değişmenin gereklerine uygun değildir. Okullarımızda verilen eğitimle sosyal ve ekonomik sistemler arasında sağlıklı ilişkiler bulmak çok güçtür.

Eğitim düzenimizin yetersizlikleri arasında; tarım eğitirinin ihmal edilişi, mesleki ve teknik alanlara ilginin zayıflığı, otoriter ğretim yöntemleri, yeni gelişmelere cevap veremeyen katı ğretim programları, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini hiçe sayan kurallar, çeşitli eğitim düzeyleri arasında eşgüdüm (koordinasyon) eksikliği ve toplumun sorunlarına gerçekçi çözüm bulmaktan çok zbere dayanma göze çarpmaktadır.

Parti politikacılarının; siyasal amaçlarla eğitim gelişmelerine etkisi, ulusumuzun hızlı kalkınmanın gerektirdiği türdeki bir eğitim düzenine sahip olmasını engellemektedir. Siyasal gler; hemen hemen her dönemde kendi siyasal amaçları yönünde, yöneticilerin ve öğretmenlerin yerlerini değiştirmekte, öğrencileri bölücü ideolojik ve politik eylemlere itmekte, yararlı eğitim kurumlarını yıkmakta ve kalkınma açısından yararı düşünülmeden yeni eğitim kurumları açmaktadır.

Araştırma verileri; eğitim düzenimizin her yönünde, reformun gerekli olduğunu göstermektedir. Sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için, ansiklopedik bilgilere ağırlık veren geleneksel eğitim görüşünden mesleki ve teknik eğitimi temel alan bir eğitim politikasına geçmek zorunludur. Eğitim düzeni ile; sanayileşme, tarımın modernleşmesi, dengeli kentleşme ve adil bir gelir dağılımı sağlama olarak zetleyebileğimiz kalkınma hedefleri arasındaki uçurumu köklü eğitim reformları ile kapatmak gerekmektedir. Eğer; gerçekten demokratik bir toplum yaratmak istiyorsak, eğitim kurumlarımızın kapıları yetenekli kitlelere açık tutulmalıdır.

Bu yüzden; bu inceleme, sadece eğitimcilere değil, kalkınma ve eğitim sorunlarımıza ilgi duyan herkese, özellikle, Türkiye'nin gerikalmışlığının önde gelen sorumlusu kabul edilebilecek aydınlarımız ve her düzeydeki politikacılarımızla, yarının **Kalkınmış Türkiye'sini** kuracak olan gençlerimize seslenmeyi amaçlamaktadır.

.....

Kuşkusuz; bu araştırmanın oluşmasında pekçok kimsenin emeği geçmiştir. Yazar, bu araştırmaya geniş ölçüde kaynaklık etmiş olan

Education, Development and Politics in Turkey başlıklı doktora tezini hazırlaması sırasında, görüşlerinden geniş ölçüde yararlanmış olduğu merhum Mrs. Lora T. Tibbetts'ı saygıyla anar, Prof. Dr. Arthur R. Sherwood ve Prof. Robert E. Brown'a teşekkürlerini sunmayı borç bilir. Ayrıca; yazar, kendilerinden çeşitli şekillerde yardım gördüğü Dr. Saim Kaptan, Dr. Doğan Çağlar, Dr. Mustafa Aydın, Nesrin N. Kaya ve Nüve Matbaası personeline teşekkür eder.

Yahya Kemal KAYA

Kasım 1974
Ankara

İKİNCİ BASIMIN ÖNSÖZÜ

İnsan Yetiştirme Düzenimiz'in birinci baskısı; basında pekçok olumlu eleştirinin yer almasına neden oldu. Bu eleştirilerden bazılarında alınan kısa pasajlar bu kitabın arka kapağında görülmektedir.* **İnsan Yetiştirme Düzenimiz'**in basınımdaki yankılarına ek olarak çeşitli meslekten ve eğitim düzeyindeki okuyuculardan gelen mektuplar da, birinci baskı tükenince, kitabın ikinci baskısının yapılmasının önemli bir nedeni olmuştur.

Günümüzde; toplumların sosyal, ekonomik ve siyasal yaşantılarında sürekli dalgalanmalar görülmektedir. Özellikle; Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, bu dalgalanmalar başta milli eğitim politikası olmak üzere tüm toplum yaşantısında derin izler - ülkemizde, kitabın birinci baskısından bu yana olan görünümüyle, derin yaralar - bırakmaktadır. Bu yüzden; **İnsan Yetiştirme Düzenimiz'**in kapsamı da biraz daha genişlemek zorunda kaldı.

Böylece; son yılların ortaya çıkardığı **Mektupla Öğretim, Deneme Yüksek Öğretmen Okulu, YAYKUR, İki Yıllık Eğitim Enstitüleri** uygulamalarıyla **Üniversitelerde Yönetime Katılma, Öğretim Üyesi - Öğretim Görevlisi Ayrımı** ve **Türkiye'de Bilimsel Araştırma** sorunları bu kitabın ilgili bölümlerinde yerlerini aldılar. Yarına umutla bakmak zorunda olan herkesi kaygılandıran ve öğretim kurumlarımızda can güvenliğini yok eden **1975 - 1976 döneminin şiddet olayları** da «İnsan yetiştirme düzenimiz» den soyutlanamayacağı nedeniyle **İkinci baskı'nın** dışında bırakılamazdı. Bu acı olayların değerlendirilmesi yanında, gelecek kuşakların nasıl biçimlendirilmek istendiğini sergileyen ve **1976**

*Bu pasajlar **Dördüncü Baskı'da** derli-toplu olarak ss. 443-460'da yer almaktadır.

yılındaki koalisyon hükümetinin milli eğitim politikasını yansıtan **Tek Ders Kitabı Rejimi** de ikinci baskıya girmiştir.

.....
İkinci baskının daha kusursuz olarak ortaya çıkmasında uyarıcı olan, basındaki imzalı ve imzasız eleştiri yazarlarına, mektuplarıyla çalışmaya özendirici övgüler ve bazı konularda aydınlatıcı bilgiler veren tüm okuyuculara teşekkür etmek bu yazar için bir ödev olmaktadır.

Ayrıca; yazar, çeşitli konular hazırlanırken, müsveteler üzerinde tartışarak görüşlerin olgunlaşmasında yardımcı olan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bölümü'ndeki meslektaşlarına, kapak kompozisyonunu hazırlayan Ali Suat Kızıltuğ'a, yaşlarından beklenmeyecek derecede sakin bir çalışma ortamı sağlayan çocukları Arzu, Murat ve Çağla'ya, **isim ve konu buldurusu** düzenlemek gibi güç ve karmaşık bir görevi sabırla yürüten eşi Sevim'e teşekkür etmeyi borç bilir.

Yahya Kemal KAYA

Ocak 1977
Ankara

ÜÇÜNCÜ BASIMIN ÖNSÖZÜ

Dünyamızda herşey baş döndürücü bir hızla değişiyor. Her toplumda insanlar daha iyi sağlık, beslenme, ulaşım, barınak, iş, toplumsal ve ekonomik güvence olanakları araştırıyor; bu amaçla örgütleniyor, kitle iletişim araçları aracılığıyla ya da oylarıyla siyasal iktidarlara, daha **huzurlu** ve **adil** toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamın, sağlanması yönünde etkilemeye çalışıyor.

Son yıllarda ülkemizde, bu genel eğilime ters düşen çeşitli gelişmeler oldu. Çok partili döneme geçtikten sonra hızla değişen bir toplumda, insanların hızla artan beklentilerine siyasal iktidarlardan yanıt verilemez duruma gelindi; kitleler arasında hayal kırıklığı yaratıldı ve daha da kötüsü, devlet yönetimindeki, ekonomik yaşamımızdaki anarşi korkunç bir **terör** biçiminde içimize düştü; binlerce insanımızın ölümüne yol açtı. İnsanlarımıza daha geniş ufuklar açması, toplumumuza güven, özgürlük ve korkusuzca yaşama olanakları getirmesi gereken çoğulcu demokrasimiz, yetiştirdiğimiz ve umutla bağrımıza bastığımız politikacılarımızın elinde, insanlarımıza gülmeyi unutturdu.

Dünyamızda herşey baş döndürücü bir hızla değişiyor. Son yıllarda; daha iyiye, daha güzele doğru hiçbir şey değişmedi ülkemizde. Tersine; toplumun sorunlarını çözümlmek için oluşturulmuş tüm kurumlarımız —bu kurumlara yeterli sayı ve nitelikteki insangücünü

sağlaması gereken eğitim sistemimiz de dahil olmak üzere— kendileri birer **sorun** durumuna getirildiler. Ülkemizde yozlaştırılmayan —yozlaşma tehlikesine karşı da güçlü bir direnç gösteren— yalnızca silahlı kuvvetlerimiz kaldı.

12 Eylül 1980’de silahlı kuvvetlerimiz hem kendini, hem de toplumu tehlikeden kurtardı. Bir dönem noktalandı!

Toplumumuz; iflas etmiş, kokuşmuş tüm kurumların yeniden düzenlenerek —bir daha eski acı günleri yaşamamak üzere— özgürlükçü demokratik yaşamın yıllardır yoksun bırakıldığı erdemlerine kavuşmak umudunda.

Yeni yönetimi bu yolda çetin sorunlar bekliyor. Kuşkusuz; çözümlenmesi gereken en çetin sorunlardan biri —belki en önemlisi— **eğitim sistemine** ilişkin olmaktadır. Bu yolda bazı çalışmaların yapılmakta ve Milli Eğitim Bakanlığı’nda oluşturulan 26 komisyonun, Kasım 1980’den beri, —bu kitapta da açıkça sergilenmiş olan— eğitim sorunlarımızı çözmeye yönelmekte olduğu duyuluyor. Çalışmaların sonuçları önümüzdeki yıllarda belli olacaktır. Umudumuz; toplumumuzun, sağlıklı sosyal, ekonomik ve siyasal yaşama kavuşmasında olumlu etkilerde bulunacak bir eğitim düzeninin kurulmasıdır.

Dünyamızda herşey baş döndürücü bir hızla değişiyor. Son yıllarda ülkemizde değişik boyutlarda —çoğu olumsuz— gelişmeler oldu. Bu gelişmeler; kuşkusuz, **insan Yetiştirme Düzenimiz**’in içeriğini de etkiledi. Bu nedenle; elinizdeki kitabın **üçüncü baskı**’sında, yeni gelişmeler, bu gelişmelerin eğitimimize olan etkileri de yer aldı, kitap biraz daha genişledi.

İlgileri ve yapıcı eleştirileriyle (Bak. ss. 443-460) **insan Yetiştirme Düzenimiz**’in üçüncü baskısının yapılmasını zorunlu duruma getiren okuyucularına ve meslektaşlarına, bu baskının yapılmasında emeği geçen **ERK Basımevi** personeline en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yahya Kemal KAYA

30 Kasım 1980

Beytepe

DÖRDÜNCÜ BASIMIN ÖNSÖZÜ

Ülkemizde, daha önceki dönemlerde olduğu gibi, 12 Eylül sonrası dönemde de eğitim, eğitim sistemi, eğitim sorunları, eğitim sorunlarına çözüm arayışları gündemdeki en önemli konulardan birini oluşturmuştur.

Ülkemizde; her dönemde şikayet edilen ve 12 Eylül sonrası dönemde de önemini koruyan başlıca eğitim sorunları şöylece özetlenebilir :

1. Türk eğitim sisteminin eğitimin temel fonksiyonları olan iyi insan, iyi vatandaş ve iyi üreticiler yetiştirmede başarılı olduğu tartışmalıdır. Diğer bir deyişle, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kapasitelerini dikkate almayan öğretim programlarına, dolayısıyla **ruhsal bozukluklara** yolaçan sınıfta bırakma oranının dünyada en yükseklerinden birine sahip olan eğitim sistemimiz, insanın ve toplumun ihtiyaçlarını, kalkınma gereklerini karşılama açısından başarısız olmaktadır.

2. İlk ve ortaöğretimde, 11 yıl boyunca eğitilerek liseyi bitiren öğrencilerden sadece yüzde 10-15'i yüksek öğretime gidebilmekte, diğerleri hayatlarını kazanabilmek için iş dünyasında işe yarayabilecek bilgi ve beceri kazandırılmamış olarak -yani bir meslek öğretilmeden- rastlantıların gelişimine terk edilmektedir.

3. Ülkemizde; halk eğitimi, yetişkinler eğitimi, hizmet - içi eğitimi, iş başında eğitim gibi değişik kavramlarla ifade edilen **yaygın eğitim** her aşamada yetersizdir, birbirinden kopuktur, fonksiyonel değildir. Eğitim kurumları (okullar ve üniversiteler) eğitimin, sosyal yapı ve ekonominin gereksinimleri ile uyumlu işlemesi gereğinin dışında gelişmeler göstermektedir.

4. Öğrencilerin üniversitelerde bilim alanlarına dağılımı, milli kalkınmanın gerektirdiği insangücü ihtiyacından çok, üniversitelerin fiziki imkanlarına bağlı görünmektedir.

5. Öğretmen yetiştirme sistemi ciddi olarak zedelenmiş, en sonunda, öğretmen yetiştiren kurumlar üniversiteye devredilmiştir.

Her dönemde olduğu gibi; 12 Eylül 1980 Harekâtı sonrası dönemde de, eğitim sorunlarına çözüm bulma ve yeni bir model arama çabalarına devam edilmiş, X. ve XI. Milli Eğitim Şûraları toplanmıştır. Yine her dönemde olduğu gibi; alınan kararların pekçoğu ve geliştirilen modeller uygulamaya geçirilememiştir. Dolayısıyla; eğitimimizin temel sorunları ve bu sorunlara çözüm yolları arama çalışmaları, 6 Kasım 1983 genel seçimleriyle başlayan yeni demokrasi döneminde de, hükümetlerin gündeminde yer alacaktır.

Bu yeni dönemde; ülkemizde eğitimin temel sorunlarına gerçekçi çözümler aramak durumunda olanlara ışık tutmak yoluyla bir katkı sağlanabilirse, bu kitabın **dördüncü basımı** amacına ulaşmış olacaktır.

İnsan Yetiştirme Düzenimiz'in dördüncü basımını gerçekleştiren **Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi** yetkililerinden başta İta Amiri Prof. Dr. Emel Doğramacı olmak üzere İşletme Müdürü Doğan Yılmazkaya'ya ve diğer ilgili personele içtenlikle teşekkür ederim.

Yahya Kemal KAYA

20 Mayıs 1984

Ankara

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ	V—VII
İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ	VII—VIII
ÜÇÜNCÜ BASKININ ÖNSÖZÜ	VIII—IX
DÖRDÜNCÜ BASKININ ÖNSÖZÜ	IX—X
ALİ'NİN EĞİTİM ÖYKÜSÜ	1—3
BİRİNCİ BÖLÜM : GİRİŞ	5—64

Kalkınma Sorunu - Kalkınmada Eğitimin Rolü - Eğitimde Devlet Sorumluluğu - Türkiye'de Eğitim, Kalkınma ve Politika - Türkiye'de Eğitimin Gelişmesi - Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Görünümü : Sağlık, Beslenme, Fiat Mekanizması, Tarım ve Toprak, İstihdam Sorunu, Konut, Vergi Sistemi, Ödemeler Dengesi (Devlet Borçları, Dış Ticaret, Turizm, İşçi Dövizleri), Fert Başına Düşen Ortalama Yıllık Gelir, Sosyal Güvenlik, Kalkınmanın Diğer Ölçütleri (Elektrik Enerjisi, Ham Çelik, Çimento, Ulaşım ve Haberleşme) - Türkiye'deki Siyasal Gerçekler - Türkiye'de Kamu Yönetiminin Görünümü - Türk Eğitim Sisteminin Sorunları.

İKİNCİ BÖLÜM : TÜRK EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ 65—91

Türkiye'de Eğitim İşlerinde Devlet Sorumluluğu Gelenegi - Medreseler - Enderun Mektepleri - İmparatorluk Döneminde Geleneksel Eğitimin Genel Değerlendirilmesi - Eğitimde Reform (II. Mahmud Döneminde Eğitim Reformu - Tanzimat Döneminde Eğitim - Genç Türkler ve Eğitim) - Azınlık ve Yabancı Okullar - Genç Türkler ve Eğitim : Elit Yetiştiren bir Eğitim Sistemi - Genç Türkler Döneminde Kitle Eğitimcileri - Cumhuriyet Döneminde Eğitim (Tevhid-i Tedrisat Kanunu - Diğer Eğitim Gelişmeleri) - Eğitim Gelişmelerinin Genel Değerlendirilmesi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İLKÖĞRETİM 93—148

İlköğretimin Önemi - Türkiye'de İlköğretimin Tarihsel Gelişimi - İlköğretimin Maliyeti - İlkokul Binaları - Sınıf ve Dersaneler - İlkokul Öğrencileri - Türkiye'de Yetişkinler Eğitimi (Millet Mektepleri - Halkevleri ve Halkodaları - Halk Dersaneleri - Gezici Okullar - Ordu Okuma Yazma Kursları) - İlköğretimde Verim - İlköğretim-

de Öğrenci Akışı (Sınıfta Bırakma - Devamsızlıklar ve Okulu Terketmeler) - İlköğretimin Sorunları - Topluma Katkıları (Ekonomik Katkı, Sosyal Katkı, Politik Katkı) - İlköğretimin Kapsamı : Öğretim Programı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : ORTAÖĞRETİM 149—234

Genel Kültür Okulları : Ortaokul ve Liseler (Okullaşma Oranları ve Verim) - Mesleki ve Teknik Öğretim - Tarım Eğitimi - Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Düzeni : Öğretmen Yetiştiren İlk Modern Okullar - Köy Muallim Mektepleri - Köy Enstitüleri - İlköğretmen Okulları - İki Yıllık Eğitim Enstitüleri - Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri - Yüksek Öğretmen Okulları - Deneme Yüksek Öğretmen Okulu - Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü - 41 Sayılı Kararnameden Sonra Öğretmen Yetiştiren Kurumlar - Din Eğitimi - Ortaöğretimin Yaygın Yetersizlikleri : (1) Öğrencilerin Ortaöğretim Kurumları Arasındaki Dengesiz Dağılımı, (2) Ortaöğretim Programları, (3) Sınav Sistemi, (4) Öğretmen Yetersizliği, (5) Eğitim Araçlarının Yetersizliği - Sonuç.

BEŞİNCİ BÖLÜM : YÜKSEK ÖĞRETİM 235—286

Türk Yüksek Öğretimin Gelişmesi - Üniversitelerin Statüleri : YÖK'den Önceki Durum - Üniversitelerimizin Bugünkü Statüleri - Yüksek Öğretim Öğrencileri - Yüksek Öğretimin Kapasitesi ve Yeni Kayıtlar - Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumları - Üniversitelerde Sosyal Grupların Dengesiz Temsil Edilmelerinin Nedenleri - Üniversiteye Giriş Sınavlarının Geçerliliği - Öğrencilerin Bilim Alanlarına Dağılımı - Yüksek Öğretimde Verim - Öğretim Kadrosu - Yurt Dışındaki Doktora Öğrencileri - Yüksek Öğretimin Başlıca Sorunları : Koordinasyon Yetersizliği - Araştırma ve Yayınların Yetersizliği - Batıda Yazılan Kitapların Tercümesi - Üniversitelerde Yönetime Katılma Sorunu - Sonuç.

ALTINCI BÖLÜM : SİYASAL GELİŞMELER VE EĞİTİM HAREKETLERİ 287—354

Tek Parti Dönemi Politikaları - Çok Parti Dönemi Politikaları - Demokrasinin Zaferi - Çok Partili Siyasal Yaşamın Erdemleri - Çok Partili Yaşamın Olumsuz Et-

kileri : (1) Liderlerin Siyasal Kültürü, (2) Halkın Siyasal Eğitimi - Köy Enstitüleri ve Politikacılar - Geleneksel Bir Toplumda Siyasal Bir Eğitim Seferberliği - Köy Enstitüleri Parlamentoda Yargılanıyor - Köy Enstitüsü Sisteminde Başlıyan Değişiklikler - 1960'larda Siyasal Bir Konu Olarak Enstitüler - Halkevi ve Odalarının Kapatılması - Din Eğitimi - Müslümanlık ve Türkler - Kemalistler ve Din - Çok Parti Dönemi Politikaları ve Din - Din ve Politikacılar - Yüksek Öğrenim Gençliği ve Politika : Atatürk Dönemi - Üniversite Öğrencileri ve Çok Parti Dönemi - 1970-1972 Döneminin Öğrenci Olayları - 1975-1980 Döneminin Şiddet Olayları - Sonuç.

YEDİNCİ BÖLÜM : SONUÇ VE GELECEĞE BAKIŞ 355—436

Türkiye'de Eğitim - Eğitim Sistemi 50 Yıldır Topluma Ne Kazandırdı ? (1) Niteliksiz İnsangücü Ordusu, (2) Devlet Kapısına Hücum, (3) Yurtdışına Akan Beyinler, (4) Halktan Kopan Aydınlar, (5) Değer Bunalımı - Ekonomik ve Sosyal Durum - Siyasal Durum - Niçin Bozuk Bir Eğitim Düzeni? - Ne Yapmalı? : Eğitimde Reform mu, ihtilâl mi? - Eğitim Planlaması - Nasıl Bir İnsan? - Eğitimde Kullanılan Kaynakların Geliştirilmesi : (1) Öğretmenler, (2) Eğitim Binaları, (3) Eğitim Araçları, (4) Öğrenciler, Veliler ve Okul Çevreleri, (5) Ders Kitabı Sorunu - (6) Eğitimde Teftiş ve Değerlendirme - Eğitim Sorunları ve Yeni Siyasal Yaklaşımlar : Önlisans Okulları - Mektupla Öğretim - YAYKUR - Kalkınmaya Yönelik Yeni Bir Eğitim Düzeni Modeli - Yüksek Öğretim - Ortaöğretim - Temel Eğitim - Öğretmen Sorunu - Yeni Eğitim Düzeninin Sağlıyacağı Yararlar - Yeni Eğitim Düzeni Nasıl Kurulacak? - Halkın Katkısını Sağlamak - Ordunun Yaratıcı Gücünden Yararlanmak - Mahkûmların Katkısını Sağlamak - Politikacı ve Aydın Davranışlarında Değişme Zorunluluğu - Türkiye'nin Okumuşları - Belirli ilkelere Anlaşma Zorunluluğu - Siyasal Partilere Düşen Görevler.

EKLER	437—442
«İNSAN YETİŞTİRME DÜZENİMİZ» İÇİN NE DEDİLER? ...	443—460
KAYNAKLAR VE BULDURULAR	461—488

Kişisel farklılıklar dikkate alınmadan geliştirilen program ve yöntemleri eğitim sanarak, enerjilerini tükettiğimiz ve ruh sağlıklarını bozduğumuz tüm çocuklarımızla gençlerimize...

T A B L O L A R

1. Türkiye’de Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısındaki Gelişmeler	9
2. Bazı Ülkelerde Dışsattımın Yapısı	36
3. Kişi Başına Dışsattım Geliri : Türkiye ve Komşuları	38
4. Toplam Gelir Vergisinde Çeşitli Grupların Payı	39
5. Bazı Ülkelerde Kitle İletişim Araçları ile İlgili Veriler	50
6. Kalkınma Planlarının Öngördüğü İlköğretim Yatırım Harca- maları	99
7. Türkiye’de ilkokul Sayısı	103
8. Öğretim Şekline Göre İlkokullar	104
9. Ankara Merkez İlkokullarında Öğretim Şekli	105
10. Dershane Sayısına Göre İlkokullar	106
11. Yaş Gruplarına Göre Çeşitli Ülkelerde Okullaşma Oranları ...	110
12. Türkiye’de Okuma - Yazma Oranındaki Gelişmeler	120
13. ilkokul Mezunlarının Okulda Geçirdikleri Yıllara Göre Dağılımı	123
14. İlköğretimde Hiç Sınıfta Kalmadan Mezun Olanların Yüzdeleri	124
15. İlköğretimde Sınıfta Bırakılan Öğrenciler	125
16. ilkokullardaki Kız Öğrenciler	137
17. Ortaokullarımızda Sağlanan Gelişmeler	155
18. Ortaokulların Öğretim Şekillerine Göre Dağılımı	156
19. Ortaokul Çağ Nüfusunun Okullaşma Oranı	157
20. Ortaokula Kaydolan ilkokul Mezunları	158
21. Ortaokullarda Verim	161
22. Liseye Kaydolan Ortaokul Mezunları	163
23. Türkiye’de Lise ve Lise Öğrencisi Sayısındaki Gelişmeler ...	165
24. 16-18 Yaş Nüfusunun Okullaşma Durumu	167
25. Orta Seviyede Mesleki ve Teknik Okullar	169
26. ilkokul Mezunlarının Okullara Dağılımı	170
27. Ortaokula Dayalı Mesleki ve Teknik Okullar	171
28. Mesleki ve Teknik Okulların İnsan Gücü Üretimi	173
29. Çağ Nüfusunun Ortaöğretim Okulları Arasındaki Dağılımı ...	174
30. 1000 Nüfusa Düşen Teknik Öğrenci Sayısı	175
31. Çalışan Nüfus İçinde Mesleki ve Teknik İnsangücü Oranı ...	176
32. Mesleki ve Teknik Okullarda Verim	179
33. Mesleki Tarım Okulları	182
34. Tarım Okulu Mezunlarının Çalışma Alanları	183
35. Köy Muallim Mektepleri	187
36. Köy Enstitülerinin Gelişmeleri	196
37. Öğretmen Okullarına Alınan Öğrencilerin Başvuranlara Oranı	199

38. Yüksek Öğretmen Okullarının Gelişimi	207
39. Yüksek Teknik ve Mesleki Okullar	210
40. Yüksek Köy Enstitüsünde Uzmanlık Alanları	211
41. Bazı Meslek Okullarıyla İmam-Hatip Okullarının Gelişmelerinin Karşılaştırılması	214
42. Güney Amerika Ülkelerinde Ortaöğretim Öğrencilerinin Dağılımı	216
43. 1976-1977 Ders Yılında Resmi Ortaöğretim Okullarında Sınıfta Bırakılanlar	226
44. Yüksek Öğretimde Sayısal Durum	242
45. Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerinde Her 10.000 Nüfusa Düşen Yüksek Öğrenim Öğrencisi	244
46. Yüksek Öğrenim Yapan Öğrenci Sayısındaki Gelişmeler	250
47. Eğitim Basamaklarına Göre Öğrenci Dağılımı	251
48. Bilim Alanlarına Düşen Öğrenci Yüzdeleri	252
49. Yüksek Öğretime Yeni Kayıt Olan Öğrenciler	254
50. Liseden Üniversiteye Geçişler	255
51. Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı	258
52. Dallara Göre Öğretmen - Öğrenci Oranı	262
53. Yüksek Öğretimde Mezun Sayısının Toplam Öğrenci Sayısına Oranları	270

EKLERDEKİ TABLOLAR

1. Seçilmiş Ülkelerde Kişi Başına Düşen Yıllık Milli Gelir	437
2. Seçilmiş Ülkelerde Bir Tıp Doktoru ve Bir Hastane Yatağına Düşen Nüfus	438
3. Öğrencilerin Lise'yi Meslek ve Teknik Okullara Tercih Nedenleri	438
4. Türkiye'de Çalışan Nüfusun Eğitim Düzeyi, 1980	439
5. Milletvekili ve Senatörlerin Mesleklere Göre Dağılımı	439
6. Türkiye ve Amerika'da Bazı Tüketim Mallarının Çalışma Zamanı Bakımından Değerleri	440
7. 1972 - 1973 Öğretim Yılı Yaz Dönemi Mimar Kemal Akşam Ortaokulu 2. Sınıflar Sosyal Bilgiler Ders İmtihan Soruları	440
8. Mimar Kemal Akşam Ortaokulu 1972-1973 Ders Yılı Yaz Dönemi II. Sınıf Fen Bilgisi Soruları	441
9. Türkiye'de Bölgelere Göre Okuma - Yazma Oranları	442

Ali'nin Eğitim Öyküsü

Ali, Cumhuriyetin onuncu yılında, küçük bir köyde doğdu. İlkokul çağına yaklaşırken, küçük kuzularının arkasından koşuyor, gelecek için köy uğraşlarının dışında hiçbir beklentiye sahip bulunmuyordu. Ali'nin köyünde ilkokul yoktu. Ne varki; kardeşler arasında bölüne bölüne ufalan topraklar, Ali'nin babasını çocuklarını geçindirmek için başka uğraşlar bulmaya zorluyordu.

Ali'ler; bir gün, birkaç parça eşyalarını, at arabalarına yükleyerek köylerinin bağlı olduğu kasabaya göçtüler. Kasabanın kenar mahallesinde, tek odalı bir ev tutmuşlar ve umutlarını, at arabasını satarak, açtıkları küçük manav dükkanına bağlamışlardı.

Ali; bir yıl gecikmeli olarak, kasabadaki ilkokula kaydolmuştu. Öğretmeni; arada bir Ali'nin babasına uğruyor, Ali'nin ortaokula gönderilmesini öğütüyordu. Baba; öğretmenin Ali'yi öğrencü sözleriyle heyecanlanıyor, Ali'ye ilkokulu bitirince ortaokula göndereceğini müjdeliyordu.

Kasabada ortaokul yoktu ve Ali yakın bir ildeki ortaokula gönderilecekti. Ali; ilkokul diplomasını aldığı zaman sevinçten göklere uçuyor. komşu ilde ortaokul öğrencisi olarak geçireceği günleri yaşıyordu. Ne varki; hayat koşulları çok çetindi ve okul zamanı yaklaştıkça Ali'nin babası derin derin düşünmeye başlar oldu : Komşu ilde Ali'nin barınak, beslenme ve eğitim masraflarını nasıl karşılayacaktı? Baba çok uzun düşündü ve Ali'yi karşısına aldı. «Bak oğlum» dedi, «Henüz çok küçük ve zayıfsın, bir yıl dinlen, önümüzdeki yıl seni gönderirim.» Ali boynunu büktü, sessiz sessiz ağladı. Baba; mali olanakların yetersizliği ve Ali'nin acıklı bakışları karşısında, sessiz sessiz ağladı. Başka seçeneği yoktu.

Ali; o yıl, tanıdık bir terzinin yanına çırak olarak verildi. Ali; komşu ildeki ortaokula gideceği gelecek yılı, umutla beklemeye başladı. Babasına inanıyor, güveniyordu. Ne varki; baba hastalandı ve birgün arkasında üç çocuk ve dul bir anne bırakarak, 40 yaşında, dönüşsüz yolculuğa çıktı.

Ali'nin bütün düşleri yıkılmış, ailenin geçim sorumluluğunu yüklenmişti. Terzi çıraklığı ile bu yük taşınmazdı. Ali, dul annesi ile birlikte tarlalarda çapacılık yaparak, kasaba pazarlarında sebze - meyva satarak, berberlik öğrenerek, ilkokul diploması aldıktan sonra tam altı yıl, ailesine karşı olan görevini başarmaya çalıştı.

Ali okumayı çok seviyor, boş kaldıkça eline geçen herşeyi okuyordu. Mehmet, Ali'nin çocukluk arkadaşıydı. O; yakın ildeki liseye devam etme olanağını bulmuştu. Ali'yi seviyor, onun okula gitmesini istiyordu. Bu ara; kasabada; ortaokul da açılmıştı. Ne varki; Ali, yaşının çok ilerlediğini belirterek, kendi çevresindeki okula gitmemeye kararlıydı. Mehmet aklına koymuştu, Ali'yi okula göndermeyi : «Köy Enstitüsüne git» diyordu, «Yakında giriş sınavları var.»

Mehmet yardım etti, Ali giriş sınavlarına katıldı. Bir süre sonra; «maarif memuru», o kasabadan iki kişinin kazandığını, bunlardan birinin Ali olduğunu bildirdi. Ali altı yıl sonra, okul kapısını kendine yeniden açan haberle sevindi, uçtu, kabına sığamaz oldu.

Kendini köy enstitüsüne götürecekle işlemleri tamamlamak için; Ali, «maarif memuruna» gitti. Konuştu ve bembeyaz oldu, gidemiyecekti, yaşı büyük geliyordu. Ali ağlamak istiyordu, ağlayamadı. Ali konuşmak istiyordu, konuşamadı. Odadan sessizce çıktı. Birkaç adım sonra; Ali'nin berber dükkanına devam eden bir ilköğretim müfettişi, omuzuna vurdu. «Ali» dedi, «duydum, maarif memurunun söylediklerini. Evet yaşın büyük ama, yaş tashihi yaptırabilirsin.» Ali'nin gözleri parladı ve müfettişin önerisine uyararak yaş tashihi davası açtı. Gerçekte, Ali'nin doğum tarihini kimse hatırlamıyordu. Uzun uğraşlardan sonra Ali; yaşını küçülterek, köy enstitüsüne girdi. Ne var ki; ilkokuldan çok uzak kaldığı için onu hazırlık sınıfına koydular. Ali yedi yıl sonra öğretmen olmuştu. Ama daha fazla okumak istiyordu.

Öğretmen okulu diploması üniversitede geçmiyordu. Ali Devlet Lise Bitirme Sınavlarını verdi ve üniversite öğrenimi yaptı. İş ve öğrenimin bir arada yürüdüğü çetin bir dört yıldız bu dönem.

Ali; bugün, şu ya da bu görevde ulusuna olan borcunu ödemeye çalışıyor. Ali'nin eğitim öyküsü böyleydi, çetindi, rastlantılarla geliyordu. Bu; ülkemizde, pekçok Mehmet'in, Hasan'ın, Ahmet'in eğitim öyküsü değil miydi? Ve Ali :

1. Babası köyden taşınmasaydı ilköğretim bile yapamıyacaktı.

2. Yaşını küçülttüremeseydi ortaöğretim kurumuna giremiyecekti.

3. Parasız - yatılı öğretim olanağı bulamasaydı ortaöğrenim yapamayacaktı.

4. Lise bitirme sınavlarını başaramasaydı, lise dengi okul mezunu olmasına karşın üniversite öğrenimi yapamıyacaktı.

Kısaca; Ali, onbinlerce öteki Ali, Mehmet ya da Ahmet gibi, kitlelerin geleneksel yaşantısı içinde kaybolup gidecekti.

Bu incelemede; işte bu kitlelerin eğitim öyküsü, ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

**1982 T. C. Anayasası
Madde 49**

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

**1982 T. C. Anayasası
Madde 42**

Birinci Bölüm

Birinci Bölüm

GİRİŞ

KALKINMA SORUNU

Yirmibirinci yüzyıla çok yaklaştığımız şu günlerde, dünyamızda yer alan ülkelerden bir kısmının, diğerlerinden tamamen farklı bir ekonomik, toplumsal ve siyasal bir düzen içinde olduğunu görüyoruz. Bu ülkelerde yaşayan insanların yaşama biçimleri, ekonomik görünüşleri, kültür ve eğitim durumları diğer birtakım ülkelerde yaşayan insanlardan ayrı özellikler göstermektedir.

Ekonomistler, toplumbilimciler, siyasal liderler ya da sokaktaki adam; dünyamızda yer alan bu farklı nitelikteki ülkeleri çeşitli adlarla birbirinden ayırmaktadırlar :

Kalkınmış ülkeler - kalkınmamış ülkeler

Gelişmiş ülkeler - gerikalmış ya da gelişmemiş ülkeler

Batılı ülkeler - doğulu ülkeler

Sanayileşmiş ülkeler - sanayileşmemiş ülkeler

Zengin ülkeler - fakir ülkeler

Bu ve buna benzeyen kavramlar; sık sık basında, radyoda, televizyonda, kahvehanelerde kullanılıp durmaktadır. Bu kavramlar kadar yaygın ve bunlarla ilgili olan **kalkınma, plan, demokrasi** gibi kavramlar da sık sık duyulan, kullanılan sözler arasındadır. Özellikle; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bu kavramlar daha sık kullanılır olmuştur. Yine son çeyrek yüzyılda; Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yer alan çeşitli ülkelerin **kalkınma** çabalarına giriştiklerini görüyoruz. Demek ki; kendilerini kalkınmamış olarak kabul eden bu ülkelerin liderleri, birtakım çabalarla, kalkınmış saydıkları ülkelerle aralarındaki uçurumu kapatmaya çalışıyorlar. Yakın dünya tarihi; gerçekte, kalkınmış ve kalkınmamış ülkeler arasındaki uçurumu kapatmak amacıyla, hem kalkınmış, hem de kalkınmamış ülkeler tarafından girişilen bir çabalar tarihi olarak

nitelenebilir. Bu çabalar, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan beri **kalkınma** kavramıyla belirtilmektedir.¹

Gerçekte, dünyamızdaki ülkeler arasındaki zenginlik ya da toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmişlik farklılıklarının tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Benzer biçimde; şu ya da bu ülkenin, şu ya da bu ülkedeki uygarlık düzeyine ulaşmak için birtakım çabalarda bulunmaya başlamasının tarihi de çok eskidir. Nitekim **rönesans, reform, ıslahat, modernleşme, asrileşme, sanayileşme** ya da **batılılaşma** sözcükleri, bugün **kalkınma** diye tanımladığımız çabaları belirtmek için geçen yüzyıllarda kullanılmıştır. O zamanlar; yukarıdaki adlar altında girilen çabalar, genellikle, toplumsal yaşamın, kültür ve eğitimin değişmesini amaç ediniyordu. Örneğin; 15 ve 16. yüzyıllarda Fransa, Belçika, İtalya, Avusturya gibi ülkelerin, kendi yönetimlerinde yararlanmak için, Osmanlı - Türk İmparatorluğuna heyetler göndererek Türk yönetiminin üstünlük nedenlerini araştırdıklarını görüyoruz.² Demek ki, ülkelerin ekonomik, toplumsal ve siyasal durumlarındaki farklılıkların tarihi oldukça eskidir. Gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler, her zaman dünyamızda yan yana yaşaya gelmişlerdir.

Gelişmişliğin Ölçütleri Nelerdir ?

Bugün; ülkelerin gelişmişlik derecesini göstermek için çeşitli ölçütler kullanılmaktadır. En yaygın olan ölçütlerin başında; **kişi başına düşen milli gelir** (per capita income), kişi başına düşen **gayrisafi milli hasıla**, sağlık, eğitim ve sanayileşme düzeyi gelmektedir.³

Birleşmiş Milletler Örgütü'nce yapılan yayımlarda; kişi başına düşen yıllık geliri 1965 yılı sabit fiyatlarıyla 500 dolardan az olan ülkeleri, **kalkınmakta olan ülkeler** diye tanımlama eğilimi vardır. Amerikan iktisatçısı Benjamin Higgins ise; kalkınmakta olan ülkeyi, kalkınmak

¹Bu konularda aşağıdaki eserlere bakınız :

Benjamin Higgins, **Economic Development : Problems, Principles and Policies** (New York : W.W. Norton and Co., 1959).

John Kenneth Galbraith, **Economic Development** (Boston Mass : Houghton Mifflin Company, 1964).

Gunnar Myrdal, **Asian Drama** (New York : Pantheon, 1968).

Paul E. Sigmund, **The Ideologies of the Developing Nations** (New York : F.A. Praeger, 1963).

Everett E. Hegan, **Planning Economic Development** (Homewood, Ill., : The Dorsey Press, Inc., 1962).

²Bak. Paul Coles, **The Ottoman Impact on Europe** (London : Harcourt, Brace and World, Inc., 1968) ss. 150-155.

³Gelişmişlik düzeyinin ölçülmesinde kullanılacak ölçütler hakkında ayrıntılı bilgi için bak. Turgay Ergun, «Kamu Yöneticisi Gözüyle Az Gelişmişliğin Ölçüsü Nedir?» **Amme İdaresi Dergisi**, Eylül 1974, ss. 79-91.